

8. SÚD NAD KRISTOM - POSMIEVANIE SA KRISTOVI

(Matúš 26,67; Marek 14,65; Lukáš 22,63)

*

Po Kristovom zatknutí v Getsemane, buď hneď pred (Lukáš) alebo po predvedení pred Kaifáša (Marek, Matúš), vrhol sa na Krista sfanatizovaný židovský dav. Rôzne sa mu vysmievali a ponižovali ho. Niektorí naň pľuli, zakrývali mu tvár, bili po hlave a niektorí ho ťkli palicou (Matúš) so slovami: Prorokuj nám, Mesiáš! Povedz, kto ťa udrel!

Táto scéna, niekedy označovaná aj ako tzv. Prvé posmievanie sa Kristovi, by nemala byť zamieňaná za ponižovanie Krista po *Korunovaní trnám*, ktoré sa stalo neskôršie, ale v mnohých ohľadoch sa na prvé Posmievanie podobá. Ak išlo o druhé Posmievanie po *Korunovaní trnám*, vojaci Ježiša obliekli do purpurového odevu (pozri *Vyzliekanie Krista*), do ruky mu dali trstinu a posmievali sa mu: Nech žije kráľ židovský. Bili ho trstinou po hlave (Matúš 27,29-30) a výsmešne si pred ním kľakali na kolena (Marek 15,19).

Nielen v evanjeliách, ale aj vo výtvarnom umení sa sformovali dva ikonografické typy: 1. Posmievanie pred veľradou či Kaifášom a 2. Posmievanie vojakov. V prvom Posmievaní má Kristus páskou previazané oči, ešte je bez trňovej koruny a posmieva sa mu Židia (nemecký neskorogotický maliar Mathias Grünewald, †1528).

V christologickom cykle je námet zaradený hneď za *Súdne rokovanie pred veľradou*. V kompozíciách raného stredoveku Kristus stojí. Hoci tradícia stojacej postavy prežívala aj v stredoveku (taliansky maliar Duccio, †1319), častejšia je kompozícia s bosým a spútaným Kristom sediacim na nízkom schode, stupni či stolíku. Obklopujú ho posmievači - sluhovia, Židia, drábi. Ich počet nie je záväzný, pohybuje sa od dvoch do piatich, viac postáv sa objavuje v umení talianskej renesancie. Hrubý a surový výzor účastníkov kulminuje na obrazoch vrcholnej gotiky v 14.storočí a vždy kontrastuje s pokorou a vyrovnanosťou bezmocného Krista (holandský maliar Hieronymus Bosch, †1516).

V druhom Posmievaní, ktoré nasledovalo po *Korunovaní trnám* v Pilátovom dome či na jeho nádvorí, má už Kristus na hlave trňovú korunu. Tentoraz sa mu neposmievajú Židia, ale vojaci Pilátovej vojenskej družiny, často so štandardou S.P.G.R. - Senát a ľud rímsky (taliansky renesančný maliar Barna di Siena, 14.st.). Kristus je oblečený do purpurového plášt'a, v ruke drží trstinové žezlo. Tak ho neskôr predstavil Pilát Židom v scéne *Ecce homo*. Tento typ sa v zaalpskom umení začal presadzovať po roku 1300, vytlačil predchádzajúcu kompozíciu a prevládal v umení neskorej gotiky. Nakoľko obidva obrazové typy majú spoločnú základnú schému a líšia sa iba spomínanými znakmi, občas sa navzájom miešajú a nedajú sa presne odlíšiť. Napríklad Krista s previazanými očami, charakteristického pre prvý typ, namaloval taliansky maliar Fra Angelico (†1455) aj v druhom Posmievaní. Po *Korunovaní trnám* sa Kristovi často posmieva zmiešaná skupina postáv Židov a Rimanov, hoci tam boli iba Pilátovi vojaci. Počet divákov sa rozširuje podľa obrazového typu aj o Kaifáša, členov veľrady či Piláta.

Na Grünewaldových obrazoch sa objavuje postava hudobníka, ktorý bubnom a píšťalou sprevádza posmievanie (z pohľadu stredovekého diváka hudobník iba prehľbuje výsmech, podľa mytológov hlasná hudba mala odháňať väzňových démonov, aby nezaútočili na vojakov). Stretávame sa aj s farizejom Nikodémom, ktorý sa usiluje zmierniť bolesť Krista (nemecký maliar a grafik Albrecht Altdorfer, 1538). Inokedy Posmievanie zahrnuje ako vedľajší motív *Petrovo zapretie*, ktoré sa odohralo skôr. V zaalpskom stredovekom umení sa často v jednej kompozícii spája výjav Korunovania a Posmievania (oltár Narodenia, kostol sv. Egida v Bardejove, 1500). Ruky udierajúce Krista, ktoré samostatne zobrazil Fra Angelico na freske kláštora San Marco vo Florencii, sa dostali medzi *nástroje utrpenia*.

Starozákonným predobrazom Posmievania sa Kristovi sú námety a) Smrť oslepeného Samsona v Gaze (Sudcov 16,21-31). Keď Dalila uspala Samsona a dala mu odstrihnúť vlasy, stratil Samson svoju silu. Vrhli sa na neho nepriatelia Filištínci, spúťali ho, oslepili a uvrhli do väzenia. Ako vlasy postupne dorastali, vracala sa Samsonovi sila. Raz priviedli Samsona na slávnosť do jedného domu v Gaze, aby sa na ňom mohli zabávať (posmievanie sa Kristovi). Samson požiadal jedného mládenca, aby ho priviedol ku stĺpu, na ktorom spočívala ťarcha domu, vraj aby sa mohol o nej oprieť (priviazanie Krista ku stĺpu pred bičovaním). Stĺpy však pevne objal a vzoprel sa proti nim. Dom sa zrútil a pochoval Filištíncov aj Samsona (obetovanie sa Krista, smrť na kríži). b) Kliatba a požehnanie Noemovo Genezis 9,18-28). Noe obrobil pôdu a vysadil vinicu. Vypil však priveľa vína a nahý uľahol do svojho stanu. Jeho syn Chám to spozoroval a oznámil to svojim bratom (znesvätenie a posmievanie; v rabínskom komentári sa tvrdilo, že Chám nielen videl otcovu nahotu, ale ho aj vykastroval; táto pasáž bola údajne zámerne vyňatá z textu a naznačuje súvislosť s gréckym mýtom o Úranovi a Kronovi). c) Prorok Micheáš varuje kráľa Achaba (1Kráľov 22,9-28). Micheáš, ktorý prorokoval, že z Betlehema príde Mesiaš, varoval kráľa Achaba, aby sa nepúšťal do vojny proti mestu Rámot-Gileádu a nepočúval svojich falošných prorokov, lebo ho stihne nešťastie. Vtedy jeden z nich, Sedekiaš, udrel Micheáša po tvári. d) Šimeí zlorečí kráľovi Dávidovi (2Samuelova 16,5). Benjamínovec Šimení, príbuzný kráľa Saula, prekliat Dávida za to, že je vrahom; zrejme preto, lebo vydal Gibeončanom sedem Saulových synov a vnukov, ktorí boli povešaní za odplatu za rovnaký čin spáchaný Saulom. Jednako len Dávid obvinenia prijal pokorne. e) Chlapci z Bételu sa posmievajú prorokovi Elízeovi (2Kráľov 2,23-24). Elízeovi sa niekoľko mladých chlapcov posmievalo pre jeho plešivosť a bolo roztrhaní medvedicami.

*

Trstina (sumer. gi, akkad. kanú, hebr. qáne) sú vysoké traviny z vlhkých miest, mokradí a brehov riek. V Mezopotámii, na dolnom povodí riek Eufrat a Tigris, patrila

Trstina k najúžitkovejším rastlinám. Divo rastúca trstina bola od počiatku 3.tis.pr.Kr. spolu s kríkmi a stromami osádzaná na brehoch umelých kanálov, kde znižovali nebezpečenstvo vodnej erózie. Rákosová drvina spolu s hlinou sa primiešavala do tehál, rákosové rohože spevňovali základy domov, tvorili výplne stien a strešných plôch, drvina sa pridávala do hlinených hradieb, valov, vodných nádrží a priehrad. Zelené trstie (sumer. ambar) symbolizovalo plodnosť Sumeru, zväzky trstiny a trstinový veniec, symbolizovali bohyňu

plodnosti Innanu/ Ištaru. V okolí veľkých miest Lagaš a Umma bola trstina dôležitou súčasťou palácového a chrámového hospodárstva. Chránili ho pred požiarmi, zvláštni úradníci dozerali na siatbu a zber. Zelené palice trstiny a mladé listy boli skrmované dobytkom a v období hladomorov slúžili ako náhradná potrava ľudí.

Mezopotámska trstina *Phragmites communis* dorastal v Babylonii bežne výšku 6-7m, vzácné až 9m pri hrúbke stvolu 3-4cm. Zo suchých stvolov sa vyrábali konštrukcie ohrád a prístreškov pre dobytok. Zelené časti sa zberali od jari do júna, suché stvoly na jeseň. Časť z nich slúžila v zimných mesiacoch ako kurivo v kachliach a peciach. Porasty museli byť každé štyri roky obnovované, lebo rastliny postupne slabli a odumierali. Suché stvoly boli zväzované do veľkých snopov o váhe 5-6 talentov (150-180kg). Na zber sa používali zvláštne nože a ozubené, zahnuté kosáky. Zo skladísk boli dopravované niekedy na veľkú vzdialenosť. Pletiari rohoží a košíkari (ad-kid/ atkupu) používali stvoly o dĺžke 3m. Trstina so zhodnou dĺžkou (3m) bol popri lakťu (50cm) základnou mierou dĺžky.

Bádatelia sa domnievajú, že starozákonné odkazy na trstinu (Exodus 2,3; Jób 8,11; Izaiáš 19,6;42,3; 1Kráľov 14,15; Ezechiel 40,3-8; 41,8; 42,16-19) a novozákonné odkazy (Matúš 11,7; 27,30; Lukáš 7,24; Marek 15,9) sa vzťahujú na rastlinu *Arundo donax*, ktorá rastie v Palestíne a Egypte a dorastá do výšky viac ako 3m. Pre svoju pružnosť a poddajnosť vo vetre sa trstina stala symbolom slabosti a nerozhodnosti. Pri Božích súdoch je Izrael prirovnávaný k trstine, ktorý sa kláti vo vetre vo vode (1Kráľov 14,15).

Kresťanstvo symboliku ďalej moralizovalo a spojilo trstie so zhovievavosťou. Podľa Kristových slov sa nenájde na púšti trstie, ktorým kýva vietor, ani človek oblečený do drahých šiat (Matúš 11,7). Prvý uvedený význam (slabosť a bezvýznamnosť) mala vyjadrovať rákosová trstina v rukách posmievaného Krista. Nakoľko ho potom trstinou aj bili a na nej Ukrižovanému ponúkli špongiu namočenú v octe, bola trstina začlenená medzi *nástroje utrpenia* (pozri Christologický cyklus I.). Ku krehkej trstine je prirovnávaná ľudská prirodzenosť Božieho Syna, ktorý sa obetoval, nechal zlomiť, za nás všetkých. K tejto symbolickej trstine sa vzťahuje veľkonočný triangel, trojramenná svieca, ktorú diakon zapaloval od posväteného ohňa a upevnil na trstinovú tyč (lat. *arundine imposita*).

Názvy: Kristus posmievaný, lat. Christi Alapatio, Christus velatus, tal. Christischiaffeggiato, nem. Verspottung Christi, angl. Mocking of Christ.